

בית פרט
מדרשה ישראלית

שמן למאור שיעור לחנוכה ה'תשפ"א

ענבל רוקמן

בוגרת מחזור י"ג תכנית 'אלול' בנתיבהל"ה

בימים הללו היום מתקצר, החום מתמעט ונדמה שהעולם כולו מתכווץ לעצום לאט את עיניו לשנת החורף. בימים אלו, אשר קרובים תמיד ליום הקצר בשנה, אנו מדליקים נרות ומנסים באמצעות שמן ופתילה להאיר ולעורר בעדינות את העולם שישוב להתחמם, מנסים לפתות את השמש להשאר ולהאיר לפרקי זמן הולכים ומתמשכים.

בחנוכה אנו חוגגים את נס פך השמן, שפרנס את המנורה משך שמונה ימים שלמים. א.ד גורדון מדבר גם הוא על שמן פלאי, ועל הקשר שבין האדם לעולם. הייתי רוצה שעם תודעת הנס הזו נכנס לקראו בטקסט הראשון לפנינו.

חלק ראשון

א.ד גורדון • האדם והטבע

שואל אתה: האם האדם רק מכיר ומרגיש את הטבע, ורק להכירו ולהרגישו הוא צריך, או כי הוא גם חי את הטבע וגם לחיותו הוא צריך? האם אין האדם חי את הטבע הרבה יותר ממה שהוא מכיר ומרגיש אותו, בהיותו חי את הטבע במלואו, בכל מלוא כוחותיו לאין תכלית ובכל עמקו לאין חקר? הנה [דוגמה], אין האדם מרגיש את תנועת הארץ, ואף אינו מכיר אותה אלא מזמן לא רב, - [אך] האם אין הוא חי את התנועה הזאת? התנועה הזאת הלא היא פועלת בכל אטומי גופו...

מסתבר איפוא, כי ההוויה העולמית, הטבע האין-סופי, שופעת לתוך נפשו של האדם, לתוך הרגשתו והכרתו משני הצדדים: מאותו הצד, שהוא מרגיש ומכיר אותה, ומאותו הצד, שהיא אינה מוכרת ואינה מורגשת לו, אלא שהוא חי אותה...

מצד ההרגשה וההכרה שופע האור, המתעורר על די הלהבה, ומצד החיים הבלתי מוכרים והבלתי

מהו השמן למאור, כפי שגורדון מתאר אותו?

מורגשים-השמן למאור, המפרנס את הלהבה לפי צורך פרנסתה.

בעוד אשר כלי ההרגשה וההכרה הם המנורה שאינה אלא מכונה עם בית-קיבול לקבל אל תוכה ולהוליד התחברותם של שני הזרמים, הנובעים משני הצדדים...

... כל מה שהאדם מתפתח יותר, כל מה שהרגשתו והכרתו מוסיפות להתעמק ולהתרחב ואוצר ידיעותיו להתעשר, יותר הוא זקוק... ליניקה בלתי אמצעית מתוך ההוויה העולמית... האדם בן התרבות החושב והמרגיש, הוא אינו מסתפק במה שמוכן [מן הטבע] שדורש רק לקיחה או תפישה, אלא שהוא שואף לברוא מה שאינו מוכן; הוא אינו מסתפק במה שמגולה, אלא הוא מבקש לחדור לתוך מצפונו הטבע ולראות את הנעלם ממנו... הוא מוציא הרבה, הוא מבזבז הרבה 'אור', ובהכרח עליו להכניס הרבה, בהכרח הוא זקוק לזרם שאינו פוסק, מתחדש ומתגבר של 'שמן למאור'.

א.ד גורדון מדבר על חיבור האדם לטבע, על משוקעות הבריאה האנושית בטבע האינסופי. גורדון מסביר, ומדבריו עולה הפצרה, כי האדם זקוק ליניקה הזו מן הטבע בכדי לפרנס את הכרתו ומחשבתו. בכדי שיוכל להמשיך להתקיים, ליצור ושגשג בעולם המודרני, האדם זקוק לכמויות הולכות וגדלות של "שמן למאור".

אני מקווה שלא תהיה בכך כפירה בדבריו של גורדון כשאציע שיטת ניקה נוספים, לצד הטבע, אשר בכוחם לדשן את נשמתנו, ולמנוע את הקמילה המאיימת על הנשמה המנותקת ממחצבי השמן שלה.

◆ מהו השמן למאור שלכם?

חלק שני

לפנינו שני מדרשים מן התלמוד בבלי, העוסקים שניהם ביחס האדם לעולם, ובאופן ממוקד יותר - יחס האדם הראשון לעולמו, בימי ראשית הבריאה. קראו את שני הטקסטים הללו ואת הפסקה שאחריהם.

תלמוד בבלי • מסכת חגיגה • דף י"ב עמוד א'

אמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, שנאמר "למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים"

◆ ◆ ◆

(דברים ד', ל"ב) כיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו, שנאמר: "ותשת עלי כפך" (תהילים קל"ט, ה').

תלמוד בבלי • מסכת עבודה זרה • דף ח' עמוד א'

ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי שמא בשביל שסרחתי, עולם חשון בעדי - וחוזר לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן

◆ ◆ ◆

השמים! עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה]. כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא הלך ועשה שמונה ימים טובים.

בעיניי, המדרש על האדם הראשון שחוזר ביום שהולך ונעלם מתייחס ממש לימים הללו שאנו מציינים.

בתחילה, מלא אדם הראשון את העולם מקצה העולם ועד סופו. והיה מלא מקצה השמים עד קצה השמים. כיוון שסרח התמעט, אך חושיו וקצוותיו עוד זכרו את פעימות נימי הטבע בכללותו. הוא הרגיש את האור המתמעט מהעולם וביקש לעצור את הזליגה.

מה עשה? הלך ומיעט עצמו. גזר תענית (צם שמונה ימים) ועצר בכך את התרחבותו, את דרישתו מן הטבע ומן החי.

העולם שזכר גם הוא את הד גופו של האדם שפעם מילא את כולו, ענה לאדם הראשון בתנועת ראי וסגר את הפתח ממנו זלג האור. האדם הצטמצם, והעולם אטם את סדקיו ובכך יכל להכיל את האור שהחל מתגבר וגדל בתוכו.

◆ אדם הראשון מזהה התמעטות של אור מן העולם. האם גם בימינו אנו ישנו דבר מה המתמעט? מהו, לדעתכם, האור שעלינו לשמור עליו בעולמנו?

◆ נסו לחשוב איזה אור אתם מבקשים לחייכם, ומה תעשו כדי לזמן אותו?

האדם הראשון ביקש לעצמו את אור הבריאה, ומיעט מעצמו בכדי להשיבו. באופן הזה אולי ענה לקריאתו של א.ד. גורדון, אשר טוען כי דרישתנו המוגזמת מן העולם היא המבזבזת את אורנו. בכדי להשיב את האור, יש לעיתים לשחרר את הדרישה שלנו מן הטבע ומעצמנו. תנועת השחרור, ההצטמצמות הזו יש בה בכדי להכשיר אותנו לקבלת כוחות מחודשים, אספקה חדשה של שמן למאור.

חלק שלישי

לסיכום, התלבטתי האם להביא שיר. אך כיוון שאין לי דרך לוודא שאתם קוראים אותו פעמיים, בחרתי לקנח במדרש מתוק מתוק מספר הזוהר, העוסק גם הוא באור וטיפוחו.

אור זרוע - וגנן הגן • זוהר תרומה • ח"ב קס"ו ע"ב - קס"ז ע"ב

ועשה אותו שורות שורות על ידי צדיק זה, שהוא גנן
הגן, ונוטל אור זה וזרוע אותו זרע אמת.
ועושה אותו שורות שורות בגן
ומוליד ומצמח ועושה פירות
ומהם ניזון העולם,
שכתוב: 'אור זרע לצדיק' (תהלים צ"ז, י"א).

...האור הראשון הוא עתיד לעשות תולדות לעולם
הבא. ואם תאמר, לעולם הבא ולא יותר?
אלא, אפילו בכל יום ויום. שאם לא היה אור זה לא
יכול העולם לעמוד,
שכתוב: 'אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶנָּה' (תהלים פ"ט).
אור זה זרע אותו הקדוש ברוך הוא בגן-עדנו,

ספר הזוהר מכניס אותנו אל מאחורי הקלעים של מלאכת טיפוח גן העדן. גנן הגן היה רוכן, חופן בידי המחוּספסות זרעי אור קטנים וטומן אותם באדמת גן העדן המלחשת. וודאי היה שר להם שיר קדום, כדי שיניצו היטב. אני מאחלת לנו שנרות החג ישתלו בליבנו, וששירי החג יעודדו אותם לשלוח חוטי-שורשים עדינים מאירים, כקרני חגבים, שיעוררו ויזינו את הנשמה.

בברכת חג שמח, טעים וחמים,
ענבל רוקמן